

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית 'בני אמונים'

325

חג הפסח

תש"פ

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

סדר ההגדה - תפלה נשגבה

"ורחץ" - נוטל את ידיו לאכילת הפרס הסביל במי מלח ואינו מברך על נטילת ידים" (שו"ע אורח חיים טו)

ידועה השאלה: מדוע אנו מקפידים דוקא בליל הסדר לטל ידים קדם אכילת הפרס, אף שבשאר ימות השנה איננו נוהגים לטל ידים קדם אכילת דבר שטבולו במשקה? כשישעור פחות מפאת (ראה שו"ע אורח חיים טו, ומה שם ס"ק כ)?

באור נפלא לקח הביא הרמ"א (דרכי משה' תע"ב): "אפשר לומר דספור ההגדה הוי כמו תפלה, שאנו מספרים כבוד האל ושבחי' ותעלה, לכן [כפי שיש לטל ידים לפני התפלה] צריך כאן נטילה".

וכן כתב המקל האלקי רבי יוסף מזובנא רבו של רבי צבי הירש קיינובך בעל 'קב הישר', בספרו 'סוד יוסף' (פרק פה) על אודות שגב קדשתה של התפלה השזורה בתוך סדר ההגדה:

"ובכל דור ודור בליל פסח, כל האומר שבח ויצאת מצרים והספור של ההגדה בחזרה ובשמחה, בלי שום לב רגז וזלי עצלות בדמיון משא חס ושלום אלא בכונה ובשמחת הלב, זהו אשר כפי השכינה פרוסות עליו תמיד להצילו בכל מקומות ובכל דרכים, וזכה להעשות לו נסים. אבל מי שההגדה נעשה לו למשא, שאומר בעצלות ובליל שמחת הלב, אזי אינו זוכה להעשות לו נס כשהוא במקום הספקנה".

הלילה הזה - ל"ב ברכות

"שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"

כתב רבי שמואל הומינר:

"בא אחי וראה כמה ברכות אנו זוכים לברך בלילה הקדוש והטהור הזה: ארבע ברכות דקריאת שמע, שבע ברכות דתפלת שמונה עשרה, שתי ברכות דהלל, שלוש ברכות דקדוש, בורא פרי האדמה דכרפס, אשר גאלנו, שלוש פעמים 'הגפן' - על שלוש הכוסות הנוספות על כוס הקדוש, על נטילת ידים, המוציא, על אכילת מצה, על אכילת מרור, ארבע ברכות דברכת המזון, מלך מהלל בתשפחות, ברכת מעין שלוש, ברכת המפיל, סף הכל ל"ב ברכות. וכשיתנו לנו השם יתברך במהרה את בית מקדשנו ונברך עוד שתי ברכות: 'על אכילת הזבח' - על אכילת חגיגת ארבעה עשר, ועל אכילת הפסח - על אכילת קרבן פסח".

את הסבה לרובי הברכות בלילה זה באר המשפיע רבי אהרן גפתי פולמן מגי' יורק:

יצאת מצרים משרישה אמונה

"מששה ברכי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה" ב'ספר החנוך' (מצנח' כא) מבאר שצוה התורה לספר ביציאת מצרים, לפי שיש בכוחו של ספור יציאת מצרים להשריש אמונה בלב האדם, לפי שהנסים והנפלאות שנעשו אז לישראל הראו לעיני כל כי ה' הוא האלקים. והנה, ידועים דברי רבנו בחיי (שמות כ יד) שאף ענית אמן נתקנה כדי להשריש אמונה בלב ישראל. על ההקשר שבין יציאת מצרים לענית אמן, מצביע הרמז שהביא החיד"א שראשי תבות שמותיהם של התנאים שעסקו ביציאת מצרים - אליעזר, יהושע, אלעזר, עקיבא, טרפון - הם בגימטריה צ"א בגימטריה של אמן.

פה אהד' (פרוש על ההגדה לחיד"א)

רבנו בחיי (עקב כ ח) כותב שכאשר מקפיד האדם לברך את ברכותיו כראוי, משפיעים עליו משמים שפע ברכה ואף "התבואה והפרות מתברכים ומתברכים". רמז לקח למד המטה משה' (ס' שטא) מן הפסוק (משלי יב ב): "ברכת ה' היא תעשיר", כלומר: ברכות הנאמרות כראוי הן סגולה לעשירות [ובספר 'סדר היום' הוסיף שבשביל שהשפע יגיע בשלמות יש להקפיד לברך 'מאז ברכות' ביום כתיבת חכמים]. מעתה, לפי שאמרו חכמים (ר"ה יז א) שבפסח גדונים על התבואה, מרבים אנו ברכות בליל פסח כדי שזכר התברך תבואתנו ופרנסתנו וישפע עלינו שפע ברכה ממרום.

סדר היום' סדר מאז ברכות; מצוות בליל הסדר' [לרש הומינר] אות עג; 'מאמר' יום טוב וחסד הפסח' עמ' כד

דומה, כי מיתר להוסיף לקוראי עלון זה, כי לדברי זהרר הק' (עקב רמא א) שענית אמן משלימה את הברכה, הרוצה לזכות בברכה משלמת מקפיד להשלים ברכותיו בענית אמן.

בין 'כלנו' ל'כלנו'

"אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדדדשה בן זומא, שגאמר (דברים טו א): 'למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך', ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות. וחכמים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל ימי חייך - להביא לימות המשיח".

בבאר מחלקתם של רבי אלעזר בן עזריה וחכמים, כתב הגר"א:

למילה 'כל' יש שתי משמעויות: א. צורף כל הפרטים - לא יוצא מן הכלל, כמו (קהל' א ט): "כל הנחלים הלכים אל הים". ב. כלל מסים הקים בשלמותו, מבלי שישמט ממנו חלק, כמו (תהלים עב ט): "וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן". מעתה יש לפרש: בן זומא פרש את לשון הפסוק: "כל ימי חייך" על כלל היום בשלמותו - שעות האור והחשכה כאחד. ואלו חכמים חלקו ופרשו את תבנת 'כל' במובן של כלל הפרטים, כלומר כל הימים, ועל כן רבו גם את ימות המשיח.

על פי זה פרש רבי מרדכי רוטנברג רבה של אנטוורפן את בקשתנו בסיום כל מסכת: "ונהיה כלנו אנחנו וצאצאנו וצאצאי צאצאנו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה"; מפני מה אנו כופלים "כלנו"? משום שמבקשים אנו על שני דברים שונים: ב'כלנו' הראשון אנו מבקשים שכל הרשימה הבאה: "אנחנו וצאצאנו" וכו', יהיו "לומדי תורתך" וכו', ואלו ה'כלנו' השני מתפרש כבקשה נפרדת: ש'כלנו' - כל מהותנו תהיה דבקה בתורה.

באור הגר"א להגדה של פסח; 'משנה שכיר' פרשת נצבים

שתי הודאות בברכה אחת

"אלו חרבתנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דיינו" וכי מה תועלת בעמידה לפני הר סיני בידים ריקות מן התורה!?

פרש רבי שמואל די אוזידא מגורי האר"י:

לא נאמר כאן: "אלו חרבתנו לפני הר סיני ולא קבלנו בו את התורה..." אלא: "ולא נתן לנו את התורה". שכן בתבנות 'נתן לנו' אנו רומזים לשתי מעלות עצומות שאלו היתה התורה נתנת לנו בלעדיהן - דיינו: א. 'נתן לנו' - את התורה ולא לאמות העולם, כמאמר חכמים: (סנהדרין נט א): "נכרי שעוסק בתורה חבי מיתה, שגאמר (דברים לג ד): 'תורה צוה לנו משה מורשה' - לנו מורשה ולא להם". ב. 'נתן לנו' - שמוסר את התורה לחכמי ישראל לבארה ולפרשה, עד שמצינו (ב"ב נט ב) שכאשר נחלקו חכמי ישראל עם רבי אליעזר ויצאה בת קול מן השמים שהלכה כרבי אליעזר, לא השגיחו בה חכמים.

על שתי מתנות אלו אנו מודים בכל בקר בברכת התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים" - שנתנה לנו ולא להם, ו'נתן לנו את תורתו' - לבארה ולפרשה.

מדדדש שמואל' אבות ג כ

בריאות

"דוד המלך תהן לישראל מאה ברכות, כיון שתתקנן נעצרה המגפה" (במ"ד יח כא).

פרנסה

"ברכת ה' היא תעשיר" (משלי יב ב) - ברכות הנאמרות כראוי הן סגולה לעשירות. כאשר מקפיד האדם לברך את ברכותיו כראוי, משפיעים עליו משמים שפע ברכה ואף "התבואה והפרות מתברכים ומתברכים" (רבנו בחיי' דברים ח י' משה' משה' טי' שטא).

ליל הסדר הוא ליל שמרים. על הלילה הזה הבטחנו (שמות יב כג): "ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף". עוד אמרו חכמים (ר"ה טז א): בפסח גדונים על התבואה.

ימים אלו כלנו מבקשים בריאות ופרנסה, שלא נפגע במשחית ושללא תפגע פרנסתנו. עקשו הזמן לבגל על עצמנו להקפיד לברך מדי יום מאה ברכות.

בזכות 'מאה ברכות' נזכה לבריאות ולפרנסה:

מאה ברכות בקול ברכות בחברותא.

כפלים לתושיה גם בריאות וגם פרנסה

בקשות 'הרחמן' (ט)

הרחמן ליל הסדר

בסדר ברכת המזון יש בקשת 'הרחמן' הנאמרת פעם אחת בשנה בלבד, בלילה המקדש - ליל הסדר. בקשה זו היא קדומה, ומקורה בדברי המהרי"ל (קצור שו"ת עניני הסדר): "בלילת סדר של פסח יאמר בברכת המזון: הרחמן הוא יגחילנו ליום שפלו טוב יום שפלו ארץ יום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה ויהיה חלקנו עמהם". על הגר"ז אויערבך מספר כי היה אומר הרחמן זה בהקטנה מיוחדת ובהתרגשות גדולה ('הליכות שלמה' מוציאי השנה עמ' שיא).

יום שפלו טוב

ידועים דברי הגמרא במסכת פסחים (א) "אמר רבי אחא בר חנינא: לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה - על בשורות טובות ואמר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות ואמר ברוך דין האמת. לעולם הבא - כלו הטוב והמטיב". בבאר דברי הגמרא הבאר הצ"ח (פסחים א) בשם רבי אפרים ריישר המגיד דברא, כי בכונה לא נקטו חכמים "לעולם הבא - כלו בשורות טובות", אלא: "כלו הטוב והמטיב". שכן בעולם הזה, אף שאנו מאמינים שהכל לטובה, מכל מקום יש בדברים הנראים לנו כרע משום שהטובה שבהם אינה נכרת, ואולם בעולם הבא יבינו הכל את הטובה שהיתה נגזרה בהם, ואז יתברר שאף מה שהיה נראה כרע בעולם הזה, באמת היה גנוז בו רק טוב.

זהו שאנו מבקשים: 'הרחמן הוא יגחילנו ליום שפלו טוב' - שיכירו הכל ויבינו כלם בטובה הגנוזה אף במה שבעולם הזה היה נראה לעין כרע, וממילא יהיו הצדיקים נהנים מזיו השכינה, שאף בעמק לבם לא תהא טענה וטריה לפי מעלה, כי יבינו שמפי עליון לא תצא הרעות (הגש"פ מנשי' למלך).

יום שפלו ארץ

אנו מבקשים על "יום שפלו ארץ" דוקא בליל פסח על פי דברי האורח הקדוש (פ"א בא דף לח א) שבשעת יציאת מצרים הלילה האיר כשמש ביום תקופת תמוז, וכביכול התאריך היום ואף הלילה שאחריו נכלל בו. לכן אנו מבקשים דוקא ביום זה על העולם הבא שהוא בבחינת "יום שפלו ארץ" (הגש"פ ברא מר"ס לרבי ראובן מרגליות).

עוד באר המשגיח הגרא"א דסלר:

לא לתנחם בכל מקום שאמר חכמים: 'ארץ ימים', כגון על חיי העולם הבא (ראה קדושי לט ב), כי כידוע, בכל ענין שברוחניות אין מגבלות של זמן או מקום, ולכן כל רגע בעולם הבא הוא כעולם מלא. וזו פנות בקשתנו על "יום שפלו ארץ", שכל רגע בו הוא עולם מלא (הגש"פ במשנתו של הרב דסלר).

ועטרותיהם בראשיהם

איננו אומרים: "ועטרותיהם", אלא "ועטרותיהם", כי בעולם האמתי - העולם הבא, מדרגות הצדיקים נחלקות לפי מעשיהם בעולם הזה. כפי שאמרו (ב"ב עה א) שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לכל צדיק חפה לפי כבודו - הינו לפי מה שתן מעשיו בפרוודו, בעולם הזה, לכבוד שמים, כך יכנס לטקלין, לעולם הבא. וזו משמעות לשון: "ועטרותיהם" - העטרות שתקנו הם לעצמם בעולם הזה לפי איכות מעשיהם (חמו סופר).

ובענין זה ידועים הם דברי של בעל הטורים (דברים כו יט): כאשר האדם מתפלל בראי הרי הוא קושר כתר תפארה לקדוש ברוך הוא, ולעתיד לבא יתן הקדוש ברוך הוא תפארת זו עטרה לראשו. ואמנם יש לדעת כי למעלה זו זכה רק מי שמתפלל בראי, אף מי שמתפלל בראי חלף בבית הכנסת בשעת התפלה, לא די שלא זכה לכהן, אלא אף יענש ותחת זאת יעטרוהו בכתר של קוצים.

באופן נפלא פרש זאת האדמו"ר רבי שמעון מיערוסלב: לעתיד לבא, כשיזכה כל צדיק לקבל עטרה בראשו מהמצוות ומהמעשים הטובים שעשה בחיי העולם הזה, אז יעביר הוא את עטרתו לרבו שלמדו תורה, באומרו כי לו נאה העטרה, שהרי זכה לעטרה בראשו. וכך יהיו בראש רבו שתי עטרות, אלא שאף רבו יעביר את עטרתו לרבו, ולמעלה בקדש, עד שכל הצדיקים ישימו את עטרותיהם בראש מלך המשיח, וזהו: "ועטרותיהם בראשיהם" - בראש של מלכם, מלך המשיח, שישב בראשם (שער 'שישך שר' עמ' מו).

ויהי חלקנו עמהם

לאחר שיש להבין את פשר התוספת "ויהי חלקנו עמהם", שגורא שלכאורה אנו מבקשים פרס על מעשינו בעולם הזה? ובאר המנחת אלעזר: מונקטש על פי משל, למלך שעשה משה גדול, שללא ספק מזמין הוא את שרי ועבדיו למשתה שהלא בכל ימות השנה הם עובדים למענו, וזה חלק משכרם. אף אם מזמין הוא לסעודתו עניים ואביונים שכל שיש להם הוא זכות אבותיהם ששרתו את המלך, הלא כך הוא מתגדל ומתפאד.

והנמשל: כך שהצדיקים זוכים לגן עדן אין כך שבגדול לבוא שהלא זכאים היו לכהן בשכר מעשיהם. אף כאשר "ויהי חלקנו עמהם", כלומר שנופה לשכר העולם הבא נזכרת אבותינו הצדיקים, בהיותנו בני אברהם יצחק ויעקב, כך בודאי יתגדל ויתקדש שמה רבא ויהיה זה הדור ושבח לבוא יתברך, ועל כך אנו מתפללים ומבקשים (שער 'שישך שר' עמ' מו).

הגיוס בעקבות מגפת 'הקורונה' ל"ע

עצומה בכל שדרות הצבור להקפיד על סגלת האמן, אשרי העם שפכה לו. רבי דוד אלמל רוט שליט"א מבני ברק, מגדולי העושים והמעשים למצות עניית אמן, שהיה בימים שלפני הפסח בביתו ביתי עקב שהותו בסמוך לחולה מאמת. הרב מספר לנו על הדרך היחידית שבה הוא מתמודד עם הבידוד שנקפה עליו:

"החברותא שלי שפכל בקר עונה אמן אחרי ברכותי, קבל הטר ממו"צ חשוב ומפרסם לעונות אחר בטרפון. נדהמתי לקבל כבר בבקר הראשון לבידוד, טלפון מהמו"צ בעצמו אשר בקש שאענה אמן אחר ברכותי.

הדירים בבנין שבו אני דר החליטו לקים מנין בחדר הסדרגות. אני גר בקומה הראשונה, והפתעתי כשלפני תחלת התפלה קראו לי דברי הבנין לצאת למרפסת. כלם, כאיש אחד בעצמו, מושכת. וחשבותי לעצמי שחוצי מהענין של מאה ברכות, האמור עצמה היא הלא משרה שמחה. אמנם איננו יכולים לעשות שמחות רבות בימים אלו, אף הלא ידוע מה שכתב האור (מלך רמב"ה) ששניית אמן מרבה שמחה בכל העולמות ופותחת שער ברכה לישראל.

אמנם אנו במצב קשה, אף יש לנו הכלים להיות בשמחה. כאשר אדם מושפל, עונה אמן ומאחד את שמותיו של הקדוש ברוך הוא, מרבה הוא כך שמחה בכל העולמות. ובדאי במדה נגד מדה נזכה כלנו בקרוב לשמחה השלמה בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

המחנך הרב מאיר פוט מאלעד שעוסק רבות בהקצת אמן בקרב ילדי ישראל, מעביר דרכנו מסר לילדי ישראל היקרים הנאלצים להשאר בביתם בימים אלו:

ילדים יקרים! ביכלתכם להיות כפת הבדל של עם ישראל להיות 'טורי קומתא' - שומרי העיר, הארץ והעולם. אמרו ברכות השחר בחברותא בכל מקום שבו אתם מתפללים. הראו דגמה אישית איך נוהג יהודי בעת צרה. הכח של הברכות ושל האמן המצטרפת אליהן שאף היא הגנה בפני עצמה, כפי שכללם יודעים, הוא עצום!

האור החיים' הקדוש מפרש את הפסוק (ויקרא כו ח): "ומאז מכם רבבה ירדפו" שמהא ברכות ירדפו את רבבות המזיקים, ואם כלנו יחד נקפיד על אמירת מאה ברכות משלמות, נצד בכך צבא אדיר שיירדף את כל המזיקים, כסיעתא דשמיא.

יושב ראש 'בני אמונים' הרב יעקב דב מרמורשטיין מחדד לנו נקזה מענינת: השם שנתן ארגון הבריאות העולמי לנגיף הנורא הוא: 'קוביד 19', ביכלתנו להפך אותו ל: 91 דבוק, על ידי שנגדב בעניית אמן (בגמטריה 91) נקפיד לענות אמן בכל מקום ובכל עת, ובכך נבטל מעלינו את 'הקוביד' הנורא, ויקים בנו: "פל מצדד אלה ורבבה מימנה אלה לא יגש" (תהלים א).

לקראת חג הפסח הפעל"ט שבו פסח הקדוש ברוך הוא על בתי בני ישראל והצילם מן הדבר, סובבנו בימים האחרונים בין יהודים יקרים, גבאי אמן העושים רבות למען הפצת מצות עניית אמן ברחבי העולם וצאנו עם כמה תובנות מחזקות. אנו שמחים לשמח אתכם בהן.

אומר הרב משה לוי שמשמש כגבאי אמן בבית שמש:

"אם רב גדול היה ממליץ על סגלה בטוחה להנצל ממגפה, האם מישוו מאתנו היה עומד מנגד? הלא גם אם היו צריכים לעמוד בתור ימים ארפים, היינו שם. היינו מוכנים לעשות כל מאמץ כדי לזכות בסגלה. ראו אלו מאמצים פבירים עושים עכשו כל מנהיג תבל כדי לפתח חסון נגד קורונה, מדענים בכירים מדירים שנה מעניניהם, ואנו ממתינים בקר רוח לתוצאות..."

אז זהו, שיש הבטחה כזו, לא מאדם גדול אלא מהגדול שבגדולים. מישוו שכלנו הוגים בספרו כל יום, כל רגע, כל שעה. דוד המלך עליו השלום, שפך כותב רבי יעקב בעל הטורים בספרו הגדול 'ארבעה טורים' (אורח מו): "דוד המלך עליו השלום תקן מאה ברכות... בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל, ולא היו יודעים על מה היו מתים עד שחקר והבין ברוח הקדש, ותקן להם לישראל מאה ברכות". מקורו של מאמר זה במדש רבה פרשת קרח (במד"א יח כא).

דוד המלך בדק ברוח הקדש ומצא חסון למגפה, חסון שיש רק לנו האמה הקדושה - מאה ברכות. זו אינה שמועה לא מאמתה, הנפוצה כל כך בימים אלו. זהו חסון שרקח דוד המלך בעצמו, ובדאי שלא חדש דוד תקנה רק לדורו. הוא ידע שמגפות יהיו בכל הדורות, וכאשר בכל דור ודור יהודי יפתח את יומו בעשרים ברכות השחר שתקנו על בסיס תקנה זו, ובמהלך היום ישלים את המכסה של מאה ברכות, שמשל הדבר בעבורו לחסון שיציל מכל מגפה (ב"ח אורח מו).

וכפי שיש כמה רמות בחסון, אם אנו חפצים שהחסון שלנו יהיה איכותי ויפעל באופן הטוב ביותר, כלומר: שהמחלה לא תגע בנו בכלל, וישחליה גם לא תפגע בשום יהודי בעולם, יש לבצע את החסון בצורה המשלמת ביותר. וכיצד? בכך שנדאג שכל ברכה שלנו תענה באמן. הנה הקדש (עקב רמב"א) אומר שברכה משלמת היא ברכה שנגנתה באמן, ובעבורנו - ברכה משלמת משמעותה חסון משלם!!!

עם פרו המגפה, ממשיך הרב לוי ואומר, "לאחר שאני מסים לשמע מיהודים רבים מדי בקר ברכות השחר, אני נוטל ספר תהלים, אומר פרוץ צ"א, הידוע כשרי של פגעים וגם הגמטריה של צ"א היא אמן". ובכך אני מבקש לעורר את זכות דוד מלכא משיחא שתשון את אמירת מאה ברכות לעצירת המגפה. מאמין אני שידוך מלך ישראל חי וקים ותקנתו לעצירת המגפה חיה ומימת ותגן על כלנו לעבר את התקופה הזו בבטחאות.

כמאמינים בני מאמינים, נפרת התחזקות